Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 591/2021, ECLI:CZ:NS:2021:25.CDO.591.2021.1

Číslo: 89/2022

Právní věta:

Soud může uložit vlastníku, aby odstranil strom v zástavbě a v dosahu majetku jiných osob (§ 2903 odst. 2 o. z.), je-li prokázáno, že dřevina vykazuje takové konkrétní defekty či vlastnosti, jež by svou povahou mohly reálně vést ke vzniku škodní události pádem stromu, jeho větví či působením kořenového systému, a současně není jiné přiměřené řešení k odvrácení vzniku hrozící škody než strom pokácet.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.06.2021

Spisová značka: 25 Cdo 591/2021

Číslo rozhodnutí: 89

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Škoda

Předpisy: § 1017 o. z.
§ 2903 o. z.
§ 3079 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1412/2019, uveřejněný pod číslem 58/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 822/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2573/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1599/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2017, sp. zn.22 Cdo 5259/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1554/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3968/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2527/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3319/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1743/2016

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 206/2020, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 12. 2. 2020, č. j. 47 C 100/2018-148, uložil žalovanému odstranit z jeho pozemku vzrostlý strom douglasku tisolistou a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyhověl tak požadavku žalobkyně, vlastnice sousedního pozemku, jež se obávala rizik spjatých s růstem stromu (jeho větví a kořenového systému) v současné době vysokého asi 18 metrů, nacházejícího se v patě kmene 1,5 m od oplocení a 2,5 m od jejího domu, především vyvrácení či zlomení stromu a jeho pádu na dům. Soud poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5259/2015, z nějž vyplývá, že nárok na pokácení stromu podle § 1017 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“), nelze úspěšně uplatnit u stromů vysázených před 1. 1. 2014. Z uvedeného rozhodnutí soud dále dovodil, že v souladu s předchozí úpravou obsaženou v zákoně č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), bylo možné se aktivního jednání domáhat pouze v rámci ochrany před hrozícími škodami ve smyslu § 417 obč. zák. V projednávané věci pak bylo znaleckým dokazováním zjištěno, že strom je z hlediska podlehnutí nepřízni počasí (silnému větru) nebezpečný jako každý jiný strom, trpí však třemi defekty způsobenými větrem v koruně stromu vedoucími k vyosení kmene na vrcholu koruny. Znalci připustili možnost pádu stromu jak jeho zlomením, tak vyvrácením s tím, že pokračujícím růstem větví a kořenů se bude nebezpečí vzniku škody zvyšovat. Soud dovodil splnění podmínek pro uložení opatření ve smyslu § 417 obč. zák. k odvrácení hrozící škody a za vhodné řešení považoval žalobkyní navrhované pokácení stromu.

2. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 9. 2020, č. j. 29 Co 206/2020-176, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Oproti soudu prvního stupně neshledal, že by požadavek žalobkyně na odstranění stromu byl opodstatněný. Odvolací soud konstatoval, že domáhá-li se žalobkyně, aby žalovanému byla uložena povinnost provést určité opatření s ohledem na hrozící závažnou škodu podle § 417 obč. zák., musí prokázat, že jí hrozí vážná škoda, a totiž ohrožení akutní a skutečně hrozící. Pro úspěch žaloby je tedy nutné zjištění, že dům žalobkyně, její zdraví a zdraví příslušníků její domácnosti jsou vážně ohroženy a dané ohrožení je v příčinné souvislosti s existencí předmětného stromu. Znalci však nastínili možnost vzniku ohrožení pádem předmětného stromu či jeho větví toliko do budoucna, nikoliv v současné době, a důvodnost jeho pokácení aktuálně vyloučili, případně připustili toliko z preventivních důvodů.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost ve smyslu § 237 o. s. ř. dovozuje z rozporu napadeného rozhodnutí s judikaturou dovolacího soudu k § 417 odst. 2 obč.

zák. Dovolatelka zdůraznila, že znalci připustili možnost pádu stromu jak zlomením, tak vyvrácením, přičemž pokračujícím růstem koruny stromů a jeho kořenů se bude riziko jen zvyšovat. Ocitovala výroky znalců o shluku větví soupeřících, která z nich se stane terminálním výhonem, a o tom, že daný druh stromu je křehký a náchylný na vylomení. Poukázala dále na nebezpečí pádu větve, jakož i na možné vichřice a letní bouřky, jež riziko zvyšují, a připomněla i zjištění znalce, že její dům je ohrožován též kořenovým systémem stromu (je tzv. poddolován). Proto podle ní neobstojí závěr odvolacího soudu, že ze závěrů znalců nevyplývá, že by žalobkyni hrozila aktuální konkrétní vážná škoda způsobená stromem (jeho pádem, či kořeny). Odkázala dále na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3164/2011, podle nějž pro aplikaci § 417 odst. 2 obč. zák. není nutné nebezpečí bezprostředního vzniku škody, postačí, že v důsledku vážného ohrožení vznikne škoda do budoucnosti. Navrhla, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaný ve vyjádření k dovolání poukázal na nedostatečné vymezení jeho přípustnosti i nedůvodnost argumentace žalobkyně a navrhl, aby bylo dovolání odmítnuto, případně zamítnuto.

III.
Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, oprávněnou osobou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je přípustné pro otázku přiměřené ochrany před hrozící vážnou újmou za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

IV.
Důvodnost dovolání

6. Soudy obou stupňů zhodnotily žalobu jako návrh na uložení opatření před hrozící škodou, přičemž jak z žaloby, tak z rozsudků se podává, že tvrzené riziko má hrozit v průběhu soudního řízení, tedy zjevně v době po 1. 1. 2014, kdy nabyl účinnosti zákon č. 89/2012 Sb. Nejedná se tak o vztah náhrady škody, který by podle § 3079 odst. 1 o. z. měl být posuzován podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., účinného do 31. 12. 2013. Odvolací soud tedy správně nepoužil pravidlo obsažené v § 1017 odst. 1 o. z. o regulaci výsadby stromů u hranic pozemku, neboť (jak vyložil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27. 6. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5259/2015), tomuto ustanovení nelze přiznávat zpětné účinky v situaci, kdy byl předmětný strom zjevně vysazen před účinností nového občanského zákoníku. Uvedené rozhodnutí se ovšem týkalo toliko § 1017 odst. 1 o. z. a v něm obsažený výklad ohledně nepřípustných retroaktivních účinků pak nikterak nevylučuje uplatnění jiných ustanovení občanského zákoníku, která lze zvažovat v případě, že se spor týká stromu (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1554/2018), zejména pak, jde-li o účinky na okolí posuzované k datu vyhlášení rozhodnutí soudu (viz § 154 odst. 1 o. s. ř.). Konečně přímo v rozsudku sp. zn. 22 Cdo 5259/2015 Nejvyšší soud upozornil, že ani vyloučení aplikace § 1017 odst. 1 o. z. na stromy vysázené před 1. 1. 2014 neznamená, že by se soused vůbec nemohl domáhat jejich pokácení, přičemž podotkl, že prakticky totožný nárok dříve vyjádřený v § 417 obč. zák. je nyní vyjádřen v § 2903 o. z.

7. Podle § 2903 odst. 1 o. z. nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit.

8. Podle odst. 2 tohoto ustanovení při vážném ohrožení může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy.

9. Citované ustanovení upravuje tzv. zakročovací povinnost (současně též oprávnění) osoby, jíž hrozí

vznik újmy. Je na ohroženém, aby přiměřeným způsobem čelil událostem, z nichž mu může vzniknout újma, a pokud tak neučiní, přičítá se v odpovídajícím rozsahu následek jemu samému. Právním následkem jeho nečinnosti je pak stav, kdy poškozenému nevzniká nárok na náhradu újmy vůči škůdci. Vedle toho ovšem v závažnějších případech, kdy nepostačuje nebo není možné odstranit hrozbu přičiněním samotného poškozeného, dává mu zákon možnost preventivní ochrany cestou soudního rozhodnutí, jímž může být naopak potenciální škůdce nucen ke splnění aktivní povinnosti předejít vzniku hrozící újmy. Pro aplikaci § 2903 odst. 2 o. z. musí být prokázáno, že v době rozhodování soudu existuje vážné ohrožení majetku žalobce nebo jiných hodnot, přičemž není podmínkou, aby vznik škody hrozil bezprostředně; postačí, jde-li zatím jen o ohrožení, avšak natolik vážné, že je tu důvodná obava vzniku škody v budoucnu. Současně však musí být doloženo, že žalobcem navrhované opatření bude vhodné a přiměřené k naplnění preventivního účelu tohoto ustanovení (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1412/2019, uveřejněný pod číslem 58/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „Sbírka“). Dosavadní judikatura dovolacího soudu k § 417 odst. 2 obč. zák. je pak přiměřeně použitelná i v režimu § 2903 odst. 2 o. z. Vyšel-li tedy odvolací soud i ze závěrů judikatury vyslovující se k výkladu § 417 odst. 2 obč. zák., není důvodu mu v tomto vytýkat nesprávnost.

10. Předestírá-li dovolatelka svůj vlastní pohled na hodnocení důkazů a své vnímání situace, opomíjí, že přezkum skutkových zjištění (tedy i přehodnocování zjištění učiněných ze znaleckých posudků) dovolacímu soudu nepřísluší, neboť je oprávněn zabývat se správností napadeného rozhodnutí v zásadě jen v rámci náležitě vymezeného dovolacího důvodu nesprávného právního posouzení ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. Odkazuje-li dovolatelka na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3164/2011, jež se vyslovovalo především k rozdílným aplikačním předpokladům § 126 odst. 1 obč. zák. a § 417 odst. 2 obč. zák., neuvádí argumentaci, která by mohla vést k závěru o nesprávnosti napadeného rozhodnutí. Má-li za to, že odvolací soud v rozporu s rozhodovací praxí dovolacího soudu vyžadoval bezprostřednost hrozby vzniku škody, pak je třeba připomenout, že odvolací soud na základě provedeného dokazování, z nějž vyplynul relativně vyhovující aktuální stav stromu, shledal, že ke vzniku ohrožení jeho pádem může případně dojít až v čase příštím, jinak řečeno požadavek aktuálnosti vznesl ve vztahu k existenci rizika, nikoliv vzniku škody. Uvedené se nikterak nevymyká výkladu § 417 obč. zák., nahrazeného s účinností od 1. 1. 2014 obdobnou úpravou v § 2903 odst. 2 o. z., vyžadující jako jednu z podmínek, aby vážné ohrožení bylo dáno v době rozhodování soudu (viz již citovaný rozsudek č. 58/2020 Sbírky, či dále též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1599/99, publikovaný pod C 383 v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 822/2008, publikovaný tamtéž pod C 6854) a aby šlo o újmu vážnou, aktuální a skutečnou (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3968/2009, a ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2527/2018).

11. Lze přisvědčit žalovanému, podpořenému i závěry znalců, že každý strom může teoreticky spadnout, může se z něj odlomit větev, jeho stabilita může být narušena vichřicí či bouřkou, a je tedy nutné se vyvarovat paušálního přístupu, který by z žaloby na odstranění hrozící škody učinil nástroj eliminace veškerých stromů nacházejících se v zástavbě a v dosahu majetku jiných osob; ostatně též rozsudek Nevyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2573/2019, označuje stromy za ekologicky významnou přírodninu i v rovině občanského práva. Jeví se proto logickým a opodstatněným požadavek, aby posuzovaná dřevina již v době rozhodování soudu vykazovala takové konkrétní defekty či vlastnosti, jež by svou povahou mohly reálně (nikoli toliko hypoteticky) vést ke vzniku škodní události, a současně není jiné cesty k zamezení vzniku hrozící škody než strom pokácet (zcela zlikvidovat). Sama občanskoprávní úprava předjímá i jiné způsoby eliminace negativního působení stromů na okolí (viz možnost ořezu větví a kořenů podle § 1016 odst. 2 o. z., působí-li škodu nebo jiné obtíže převažující nad zájmem na nedotčené zachování stromu, případně ochrana před imisemi ve smyslu § 1013 o. z.); jakékoliv problematické aspekty provázející existenci dřeviny tak

není nutno ztotožňovat s rizikem ve smyslu § 2903 o. z.

12. Úsudek nalézacího soudu, zda jde o vážné ohrožení ve smyslu § 2903 odst. 2 o. z. a zda žalobou navrhované řešení je přiměřeným prostředkem k dosažení účelu sledovaného tímto ustanovením, je volnou úvahou soudu, kterou dovolací soud může zpochybnit jen při její zjevné nepřiměřenosti (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3968/2009, ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3319/2010, a ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1743/2016, a judikaturu zde odkazovanou). Aby ovšem Nejvyšší soud mohl adekvátně zhodnotit, nejedná-li se o zjevně nepřiměřenou úvahu, je třeba, aby v ní byly alespoň stručně zohledněny všechny podstatné okolnosti, z nich dotčená osoba vyvozuje existenci nebezpečí. V projednávané věci sice dovolatelka od počátku zdůrazňuje především svou obavu z pádu stromu na její dům, avšak poukazuje též na rizika spjatá s prorůstáním kořenového systému stromu k základům domu, jež byla rozebírána i v doloženém odborném stanovisku, vyhotoveném znaleckém posudku i v rámci místního šetření. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí přitom nevyplývá, že by odvolací soud do svých úvah zahrnul i tuto skutečnost, což brání zhodnocení, obstojí-li vzhledem ke všem okolnostem a poměrům na místě jeho závěr o nesplnění podmínek pro vydání rozhodnutí podle § 2903 odst. 2 o. z. jako přiměřený či nikoliv.

13. Uplatněný dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci byl s ohledem na tento nedostatek v úvahách odvolacího soudu naplněn, proto Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

14. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci soud znovu posoudí míru rizika hrozícího zdraví a majetku žalobkyně a jejím rodinným příslušníkům ze stavu a vlastností stromu, včetně působení jeho kořenového systému, a zváží přiměřenost navrhovaného opatření plným odstraněním stromu. Rozhodne pak nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).